

Á l o m s z ó r á s

Reményik Sándor: *Eredj, ha tudsz!*

*Eredj, ha tudsz...
Eredj, ha gondolod,
hogy valahol, bárhol a nagy világon
könnyebb lesz majd a sorsot hordanod.
Eredj...
szállj, mint a fecske délnek,
vagy északnak, mint a viharhadár,
Magasából a mérhetetlen égnek.
Kémleld a pontot,
Hol fészekrakó vágyaid kibontod.
Eredj, ha tudsz.*

*Eredj, ha hittelen
Hiszed: a hontalanság odakünn
Nem keserűbb, mint idebenn.
Eredj, ha azt hiszed,
Hogy odakünn a világban nem ácsol
A lelkedből, az érző, élő fából
Az emlékezés új kereszteteket.*

*A lelked csillapuló viharának
Észrevétlen ezer új hangja támad,
Süvít, sikolt.
S az emlékezés keresztfáira
Téged feszít a honvágy és a bánat.
Eredj, ha nem hiszed.*

*Hajdanában Mikes sem hitte ezt,
Ki rab hazában élni nem tudott
De vállán égett az örök kereszt
S egy csillag Zágon felé mutatott.
Ha esténként a csillagok
fürödni a Márvány-tengerbe jártak
Meglátogatták az itthoni árnyak.
Szelíd emlékek: eszeveszett hordák
A szívét kitepték.
S hegyeken, tengereken túlra hordták...
Eredj, ha tudsz.*

*Ha majd úgy látod, minden elveszett
Inkább, semmint hordani itt a jármot,
Szórd a szélbe minden régi álmod,
Ha úgy látod, hogy minden elveszett
Menj őserdőkön, tengereken túlra
Ajánlani fel két munkás kezéd.
Menj hát, ha teheted.*

*Itthon maradok én!
Károgya és sötétén,
Mint téli varjú száraz jegenyén.
Még nem tudom,
Jut-e nekem egy nyugalmas sarok,
De itthon maradok!*

*Leszek örlő szű az idegen fában,
Leszek az alj a felhajtott kupában,
Az idegen vérben leszek a méreg,
Miazma, láz lappangó rút féreg,
De itthon maradok.*

*Akarok lenni a halálharang,
Mely temet bár, halló fülekbe cseng
És lázít: visszavenni a mienk!
Akarok lenni a gyújtózsínór,
A kanóc vége, lángralobbant vér,
Mely titkon kúszik tíz – száz évig
Hamuban, éjben.*

*Míg a keservek löporához ér.
És akkor...!*

*Még nem tudom:
Jut – e nekem egy nyugalmas sarok,
De addig, varjú a száraz jegenyén:
Én itthon maradok!*

Egyszer volt Zomborban
magyar iskola

A délvidéki magyar irodalom két kiemelkedő alakja, Fehér Ferenc költő (1928–1989) és Herceg János regény- és prózaíró (1909–1995) nyugdíjaztatása után a Zombor melletti Doroszló nevű faluba költözött. Mindketten ezt a nyugat-bácskai, alig másfél ezres lélekszámú települést szemelték ki maguknak idős napjaikra, nemcsak azért, mert itt visszavonultan, háborítatlanul, szinte ideálisnak mondható körülmények között alkothattak, hanem döntésüket azzal is indokolták, hogy magyar nyelvi közegben akarnak élni. A nemzeti összetételében vegyes környezetben Doroszló, mint egy kis nyelvi sziget, ehhez ideális településnek tűnt, hiszen lakossága még ma is ötvenkét százalékot meghaladó arányban magyar, harminchat százalék körüli a szerbek aránya, és elenyészőek – öt százalék alattiak –

a más nemzetiségekre, horvátokra, cigányokra, románokra, németekre, ruszinokra, ukránokra, montenegróiakra vonatkozó adatok, merthogy belőlük is találhatunk néhány eltévedt lelket a faluban. Sőt, vannak olyanok is – a legutóbbi népszámlálás adatai szerint egészen pontosan harminckilencen –, akik a délszláv állam felbomlása ellenére továbbra is jugoszláv nemzetiségűnek vallják magukat. Ha reálisan beszélhetünk egyáltalán olyanról...

A régi Jugoszláviából eredő örökségként a helyi, szerbiai közigazgatásban magyarul községként határozzák meg a járás fogalmát (szerbül opština, horvátul općina). Így Doroszló ahhoz a Zombor központú községhez tartozik, amelyben magyar szempontból már távolról sem ennyire kedvezőek vagy biztatóak a nemzetiségi mutatók. Talán a hetvenes években je-

lentkezett először élénken, majd a nyolcvanas években teljesedett ki a tendencia, hogy habár a városban a magyarság elveszítette többségi státusát, de járási szinten a közigazgatásilag hozzá tartozó falvak lakosságával együtt mégsem került kisebbségbe. Aztán pedig jöttek a kilencvenes évek délszláv háborúi, amelyek hatására megváltozott gyakorlatilag minden.

A titói országra jellemző jólétet az utódállamok vezetői kidobták az ablakon, nagyot recszenve tört apró kis szilánkokra, és azóta sem találják a módját szinte egyik frissen kiáltott országban sem, hogyan állíthatnák helyre, hogyan javíthatnák meg újra. Ezek az események pedig jelentősen befolyásolták a délvidéki magyarság helyzetét és a lélekszámát is. Ne kerteljünk, ha a magyarság lélekszámáról beszélünk ezen a vidéken, azt csakis egy-

féleképp érthetjük: fogyatkozásként. Aki mást mond, vagy politikai sikerpropagandát terjeszt, az sem többet, sem kevesebbet nem tesz, egyszerűen hazudik.

A legfrissebb adatok szerint Zomborban az idén őszre nem nyílik magyar tagozat az általános iskola első osztályában.

Nem azért, mert a hatóságok gáncoskodnak, vagy bármiféle akadályokat gördítenek az anyanyelvi oktatás elé. Nem. Egyszerűen azért nem, mert nincs iskoláskorú magyar gyerek a városban. Egy sem.

„Ha ez az osztály most nem nyílik meg, akkor a következő évben már még kevésbé valószínű, hogy elindulhat, még ha lesz is gyerek, mert a minisztérium akkor már nem fog rábólintani.”

folytatása a II. oldalon

Egyszer volt Zomborban magyar iskola

folytatás az I. oldalról

Ha itt lesz két diák – mert úgy néz ki, hogy jövőre kettő lesz –, akkor az mégsem öt, amennyi a minimális létszám lenne, tehát itt gyakorlatilag befejeződött a magyar nyelvű általános iskolai képzés” – mondja keserűen a Zomborban élő Fekete J. József kritikus, József Attila-díjas irodalomtörténész, újságíró kollégánk, aki elsőként hívta fel a figyelmet a problémára a délvidéki magyar sajtóban.

A járáshoz tartozó települések közül Doroszlón hat, Telecskán hét, Bezdánban kilenc, Nemesmiliticsen tíz magyar kisgyermek készül arra, hogy az idei őszön megkezdje az első osztályt. Vagyis a régióban összesen harmincketten.

A gondokat csak tetézi, hogy Zomborban az idén ősszel a gimnáziumban sem nyílik magyar első osztály. A városban van magyar nyelvű egészségügyi, informatikai és közgazdasági szakközép-iskolai képzés, itt tanulhatnak a fiatalok, de gimnáziumi első osztály nem nyílik. „A gimiben már többször előfordult, hogy nem tudtak első osztályt indítani, de aztán, amikor lett gyerek, akkor újranyílt. Az idén megint nem lesz, de a hosszabb távú előretekintés szerint a későbbiekben sem várható. Tehát szerintem ez is megszűnik” – kesereg Fekete J. József.

Mindezek nyomán olyan kérdések is szóba kerülnek, hogyha jelenleg nincs is magyar

gyerek Zomborban, s emiatt nem nyílik első osztály az általános iskolában – de vajon volt-e? Hol vannak ezek a fiatalok? Ha megszülettek egyáltalán... Vagyis arról van szó, hogy egyáltalán nem is szaporodott a városban a magyarság hat-hét évvel ezelőtt, meg persze azóta, vagy születtek ugyan magyar gyerekek Zomborban is, de időközben, mire iskolaéretté váltak volna, a szüleik elvándoroltak, kiköltöztek, és ezért maradnak most üresen az iskolapadok. Fekete J. József ezt így magyarázza: „Annyit tudunk erről, hogy körülbelül a kilencvenes évek kezdetétől, amikor a háborúk kulminálódtak, akkor nagyon sokan elmentek erről a környékről. Bizonyos településeken egy egész éven át egyetlen esküvőt sem tartottak, egyetlen keresztelő sem volt. Tehát így kifogyott az ifjú magyarság. A szülők elmentek, és ezt most csak felgyorsította az újabb »menekülési« lehetőség, amit a magyar útlevél megszerzése jelent.”

Varga László jogász, a Magyar Mozgalom nevű délvidéki civilszervezet egyik alapítója és ideiglenes ügyvivő testületének tagja így elemez: „Kilenc évvel ezelőtt még kétszázhetvenöt ezer magyar ember élt a Vajdaságban. Amennyiben nem következik be valamilyen csoda, jövőre nyolcvanöt ezerrel-kilencven ezerrel is kevesebben lehetünk. A csökkenés három okra vezethető vissza: az elvándorlás-

ra, az alacsony születésszámra és az asszimilációra. Törvényszerűségeként állapítható meg, hogy a szórványterületeket, amilyen Nyugat-Bácska is, hatványozottan sújtja mindhárom fogyási tényező”.

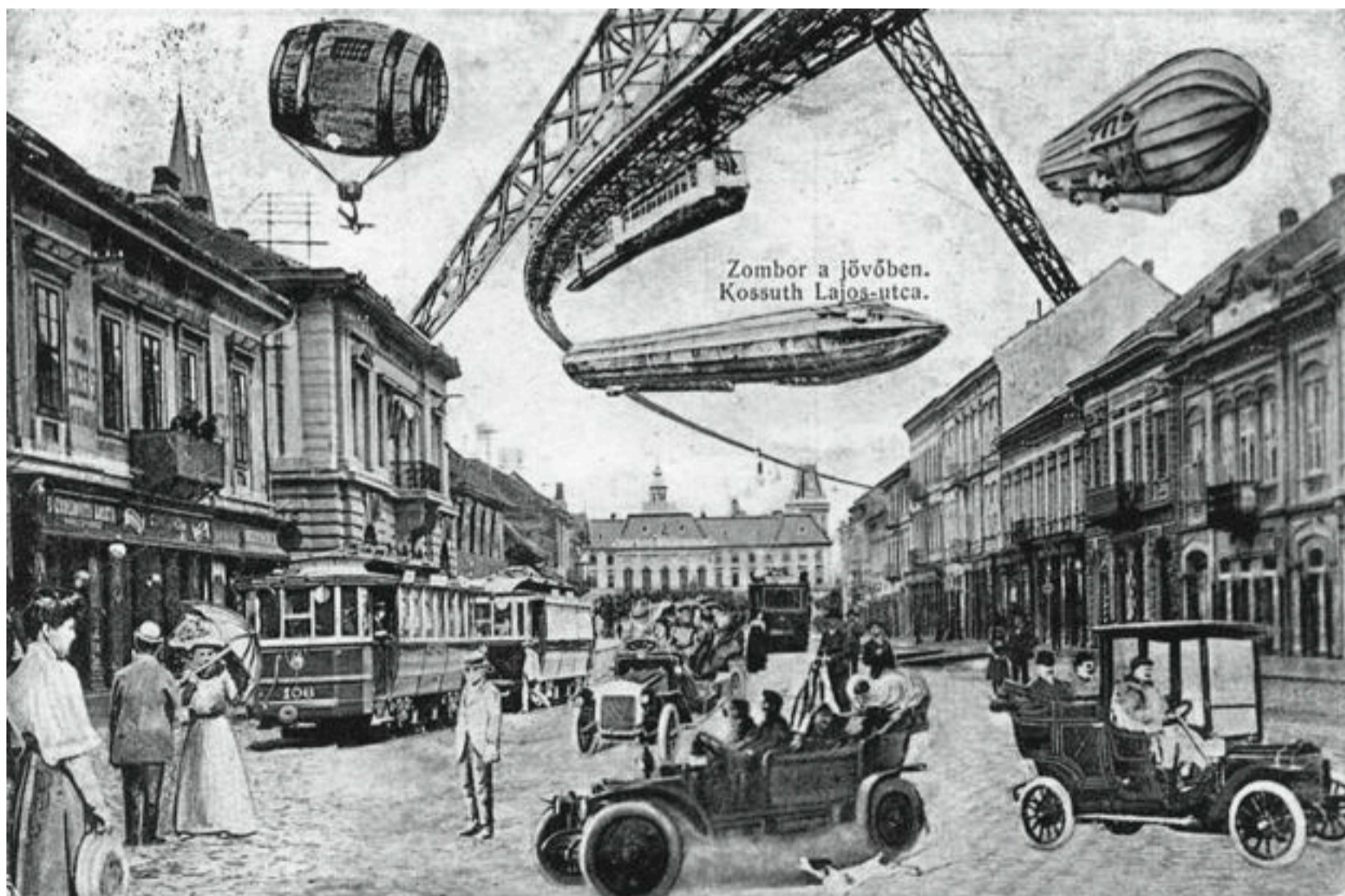
Varga szavait igazolják a tények és az adatok is. Így például Doroszlóról, amely valamikor teljesen magyar település volt – Fekete J. József összehasonlítási aránypárját kölcsönvéve –, annyian költöztek át a kilencvenes évektől maig Magyarországra, valamint más államokba is, amennyien a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének (vagyis a délvidéki magyarságnak a többpártrendszer bevezetése után elsőként megalakult politikai szervezetének) alakuló közgyűlésén 1990-ben megjelentek. Tehát ezerháromszáz-ezeröttszáz emberről beszélünk. „Az újabb elvándorlás 2005-től maig tart. Doroszló ebben az időszakban már nem kirívó eset, ugyanis a környező falvak manapság sokkal rosszabb adatokat mutatnak. Bezdánból például az elmúlt két évben nyolcszáz család költözött el. Ez alsó hangon számolva is legkevesebb ezerhatszáz-kétezer-négyszáz embert jelent” – fogalmaz Fekete J. József, s mint hozzátézi, „ugyanolyan arányban veszik a magyarság a városban, mint az agglomerációban”.

Zombor, az egykori Czoborszentmihály, Bács-Bodrog vármegye volt megyeszékhelye,

a mai Szerbia úgynevezett Nyugat-Bácskai körzetének közigazgatási központja most csatlakozott a járás két másik településéhez, Szilágyihoz és Gomboshoz, ahol már korábban megszűnt a magyar nyelvű általános iskolai oktatás. Kicsit a régi, sokszor talán már letűntnek hitt (s aztán rendre kiderül, hogy mégsem az...), a két háború utáni időket is idézi ez a helyzet, és az abból adódó hangulat. A trianoni békediktátum aláírása után ugyanis az új délszláv államban gyakorlatilag megszűnt a magyar színjátszás, a hatóságok a korábbi rendszert – amelyben állandó társulatok létrehozása helyett évente, pályázati úton kiválasztott truppenek adtak lehetőséget a nagyobb településeken – nem működtették tovább. Egyetlen kivételtől eltekintve magyarországi társulatok sem kaphattak beutazási engedélyt. A helyzet tehát azonos volt a színházakban is, mint gyakorlatilag a kultúra összes ágazatában: meg kellett teremteni azt, ami volt, de elveszett.

Arról a Zomborról beszélünk, amelynek akkoriban (és a későbbiekben...) még hivatásos magyar színháza, magyar színjátszása is volt. Ma pedig már egyetlen egy elsős magyar kisdíákot sem tud felmutatni. Nem is lenne hát ki nek játszani...

SZABÓ PALÓCZ ATTILA

FORRÁS: MH

A jólétet az utódállamok kidobták az ablakon – nagyot reccsenve tört apró kis szilánkokra, és azóta sem tudják helyreállítani...

Képirás (6.)
Medgyaszay Vilma,
a magyar színpadok
első Iluskája
Ady Endre rajongott
színésznője volt

Iluska és a nadrágszerep

Medgyaszay, született Stand Vilmáról (1885–1972) készült, többoldalas összeállítással – mintegy tematikus számmal – jelentkező száz esztendővel ezelőtt, 1916-ban, az év végén megjelent, december 24-re datált számában a Színházi Élet című lap. Az akkor harmincegy esztendő színésznő, akit a János vitéz első Iluskájaként jegyez a színháztörténet, a magyar színpadok ünnepeit szótárja volt abban az időszakban. Kiemelkedő tehetségét jelzi, hogy fellépett ugyan a Nemzeti Színházban is, de igazi műfajának mégis a szonok és a kabaré bizonyult, ezért 1907-ben a Modern Színpad Cabaret-hoz szerződött. S mint írták róla: „Annak a tehetségben szinte páratlanul álló társaságnak, amely lelkesen fog hozzá a régi és új feladatok legkedvesebb kombinálásához, a színházi életben Medgyaszay Vilma adja meg egészen sajátos és eredeti alapszínét. Azok közül a ritka és nagy egyéniségek közül való, akik körül maradandó műfajok teremnek és fejlődnek. A legszebb magyar szonok soha sem születtek volna, ha költőjük előtt nem lebeg a művészi előadásnak az a korlátlan lehetősége, amelyet ma kétségen kívül az egész kontinensen csak Medgyaszay Vilma képvisel.” Ady Endre is rajongott a művésznőért, sőt, több verset is írt hozzá, köztük A Zozó levele címűt, amelynek egyik versszakában így fogalmaz: „Kis testem borzad és remeg. / Ki vigyáz a szegény virágra? / Kell a harmat s a harmat drága.” A Színházi Élet tematikus számában, mintegy húsz oldalon gazdag fényképes összeállítást, válogatást találunk Medgyaszay Vilmáról, így ritka otthoni felvételeket is a lakásáról, a nappalijából, vagyis a magánéletéből, de a fényképalbumszerű kollektív legfontosabb része mégis az, amely a különböző színházi szerepeiről készült fotográfiákból áll. Ezek között láthatjuk őt Iluskaként – partnerével, a János vitéz alakító Fedák Sárival (nadrágszerepben, balra) – a daljáték egyik jelenetében. A lap külön foglalkozott Medgyaszay bécsi vendégjátékaival is, hiszen a művésznőt a birodalmi főváros is rajongással fogadta: „Az »Apolló« színház hívta meg olyan ajánlattal, amelyet csak európai nagyságok szoktak kapni. Ez a bécsi vendégszereplés a leghangosabb és leggyőztesebb diadalut volt, Pálmai és Fedák óta magyar tehetséget nem fogadtak így Bécsben. A viharosan dörgő tapsok minden este az utolsó helyig zsúfolt közönség elragadtatását jelentették, a lapok pedig egy csodálatos új tehetséggel való megismerkedésről írtak” – olvashatjuk a száz évvel ezelőtti újságban. Minden bizonnyal igazi, szívből jövő karácsonyi ajándék lehetett ez a tartalmas tematikus köszöntő a művésznő számára a szerkesztők részéről. Jókívánságaihoz, alig egy évszázadot megkésve, most ezúton is csatlakozunk! (SZPA)

Mikszáth Kálmán: Magyarország lovagvárai (4.)
A Markomannok vára

Ez Nyitra. A legrégebb vár, mely Nitrava, Nitrevo néven már Augustus római császár idejében említve van s a markomannok és quadok birtokába jutván, nevezetes várerőd (Vurum) volt.

Árpád már úgy találta készen a nyitrai várat. Szent István pláne lakott is benne. Itt volt elzárva később unokája, Vazul, s itt történt a hajmeresztő bűntény.

Egy nap megérkezett Sebő, a Gizella királyné küldöttje, annak gyűrűjével.

Azonnal bebocsáttatást nyert a várba, s a gyűrűnek engedelmességednek az alantas közegek.

A rab herceget előhozatta Sebő:

- Ártalmatlanná kell, hogy tegyelek.
- Tehát megölsz? – kérde a herceg.
- Nem; csak vakká és siketté teszek.

Szemeit kiszúrta s füleibe forró ólmot öntött. (Ilyen kegyetlen ötletekkel csinálták valamikor a magyar politikát.)

Lakott ekkor a várban egy Fulgentius nevű barát, aki a rémtett láttára a következő jövendölésre fakadt:

– Két szeme volt a hercegnek, két fényes nap. Ezt a két napot kiszúrták. Az Isten napja két napon kikerül benneteket, gyámoltalan nyitraiak, akik ezt megengedtetek.

És hosszú századokig szállt ajkról ajkra a jóslat, hogy valamikor a nap kétszer egymás után nem fog világitani Nyitrán.

S lőn csakugyan sok száz év múlva, 1748-ban augusztus 20-án és 21-én, amint azt Hahóthy János városi jegyző leírja hivatalos protocollumában, hogy sáskák jövének Nyitrára, ami különös tünemény vala.

„Nagy láрма esett a városban, nem tudván mire vélni, Ürmény felől az erdő felett, mint egy gesztenyeszínű, vagyis porszínű köd látogatott; némelyek ködnek, némelyek füstnek, némelyek pornak vélték lenni, kinek hossza és szélessége nem látszott s ez hirtelen süvítve zúgva beérkezett. Népeknek sokaságai nyakra-főre a Csermény szőlőhegyre futottak, sírással, rémüléssel, kiáltozásaikkal. A városban kiváltképpen csöngetés, lövöldözés, dobolás, a várbeli mozsarak pattogása és a harangok szomorú zöngése miatt már a szó sem hallatszott, a szép, fényes, tiszta időben sáskák egész nap tartó elvonulása annyira beborította az eget, napnak az ő fényét elfogván, hogy éji sötétség borult Nyitrára stb.”

Ugyanígy történt ez másnap is, amikor az egész város lakossága és kétszáz diák volt talpon, hogy a sáskák elvonuló özönének a davarcsányi erdőben és az emőkei réteken való leszállását megakadályozzák. „Akkor is fályákat kellett égetni egész nap, hogy az ember lássanak és foglalkozhassanak.”

Nyitra vára, kivált az Árpádkori királyok alatt, nevezetes hadipont volt.

Salamon is ezt próbálta először megvívni a IV. Henrik segítségével, trónját visszafoglalni vágyván, de Bátor Opos hősiessége megtartá Nyitrát, s Henrik császár elkedvetlenedve mondá Salamonnak:

– Ha ily elleneid vannak, hidd el, országodat többé vissza nem hódítod.

A nyitrai vár hova-tovább mind erősebb hírbé jutott. Nem tudták azt még a tatárok se bevenni IV. Béla idejében.

Nem bírta más elfoglalni, csak a hatalmas Csák Máté 1311-ben, az is hosszú ostrom után. Őkegyelme kemény kezű ember volt. Nem sokat törődött a királlyal és a papokkal. Bevonulván a várba, a nyitrai püspököt, III. Jánost, láncra verette, a szent Szóvad és Benedek ezüst koporsóit lefoglalta: „Ezekből jó lesz pénzt veretni», a szentek tetemeit ellenben széthányta: »Ezeket semmire sem használhatom.” A kalocsai püspök zsinat ugyan egyházi átok alá vetette ezekért, de az átok nemigen ártott neki: egész haláláig ura volt a nyitrai várnak s élvezte roppant hatalmát.

Itt lakott 1471-ben a „pütkösdi király” is, Kázmér, a lengyel király II. Kázmér fia, akit Vitéz János esztergomi érsek hozott be a magyar trónt elfoglalni, amelyben akkor nem kisebb ember ült, mint Hunyadi Mátyás.

Húszezer harcossal vonult be a szelíd, gyermeteg Kázmér a nyitrai várba s ott várta be: mi lesz?

Hát az lett, hogy az igazi király ott termett sebesen, s mikor Kázmér a követeit küldé eléje egyezkedni, nevetve mondá:

– Egyezkedni akar? Hát jól van, kössük meg a békét.

– Milyen föltételekre hajlandó királyi nagyságod? – kérde a Kázmér követe.

– Egy nagy engedményt teszek neki. De csak egyetlenegy.

– S mi volna az?

– Hogy szabadon haza vihethi az irháját.

A boldogtalan Kázmér nem okoskodott sokáig. Húszezer katonával jött, hatszázzal nagy szomorúan hazabandukolt.

Az 1889-ben írt gyűjtemény 1926-os Révai-kiadása alapján

Császári pátenstől a tébolydáig

*Wodetzky Lajosnak, a hóeke feltalálójának I. Ferenc József
állított ki előljárói engedélyt*

Hiába kapott 1858. április 18-án magától I. Ferenc Józseftől külön kihallgatása után szabadalmi engedélyt Wodetzky Lajos verseci főreáliskola-igazgató, korszakos találmánya, a hóeke végül a vesztét okozta.

Mindig csodálattal és némi irigységgel olvastam azokat a híreket, amelyek dohos pincék, huzatos padlások vagy éppen szüette íróasztalok, esetleg párnacihák mélyéről előkerült tárgyokról, régmúlt idők emlékeiről szóltak. Mennyi édes titkot rejthetett egy lila tintával írt levél, milyen fájdalmak, tragédiák mementója lehetett egy frontról feladott és tábori postával továbbított néhány sor, de még egy pecsétes kabátnak, szakadt fejedőnek, megrepedt sétatálcának is megvan a maga embertörténete. A múlt emlékeinek egyetemesebb, így értéke- sebb darabjai aztán rendre múzeumok vitrinjeiben bukkannak fel, tájékoztatva a nagyközön- séget a letűnt évekről. Nos, atyai nagynéném és férje, Wodetzky Emil szerény hagyatékának egyik nem éppen dicsekvésre alkalmas darab- ja egy antiknak jóindulattal sem mondható bú- torgyári íróasztal volt. Ám fiókja valódi kincset, ha úgy tetszik, ipartörténeti csemegét rejtett.

Egy borítékban három kivágott és megsárgult újságcikk is lapult, mind ugyanazt a történetet írta meg.

„Százmillió per indul Szabadkáról az osztrák kincstár ellen” – írta a 1911. július 30-án a Bács megyei Napló, és alig lemaradva augusztus 3-án a Pesti Hírlap is közzétette „az évszázad egyik legnagyobb gazdaságát”, de még a bécsi Observer is foglalkozott az esettel.

De miről is volt szó? Wodetzky Lajos – születésének 195. évfordulója a közelmúltban volt – az újvidéki Versecen töltött be fő-reáliskolai igazgatói állást. Apró találmányai révén, amelyek általában a vasút működéséhez kötődtek, némi ismertségre tett szert, mígnem 1858-ban aztán igazán híres ember lett: feltalálta a hóékét. Európa pénzemberei valósággal megostromol- ták, adja el nekik a szabadalmat, ám a derék is- kolaigazgatónak más tervei voltak. Felkereked- dett, és rajzait, dokumentumait bemutatta a bécsi szabadalmi hivatalban, s oltalmat kér rá- juk. A hóeke híre Ferenc József császárhoz is el- jutott, aki kihallgatáson fogadta a feltalálót, és részletesen elmagyaráztatta vele készüléke lé- nyegét. Ófelsége már másnap intézkedett a sza-

badalom megadásáról, mi több, saját kezű alá- írásával előljárói engedélyt, pátenst bocsátott ki, ezzel is megerősítve Wodetzkyt jogaiban.

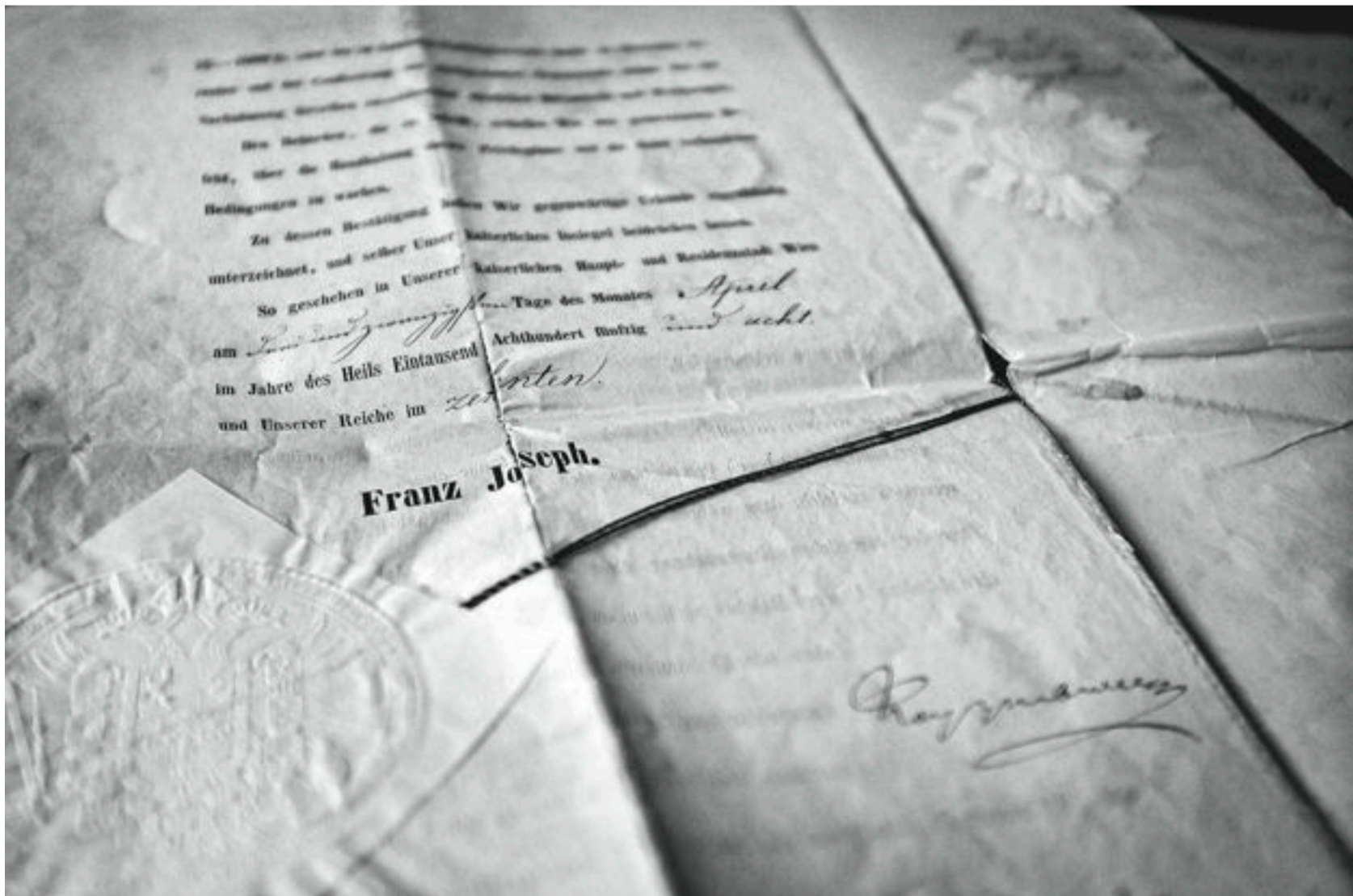
Meglepetésemre és még nagyobb örömömre a fiók egy másik borítékjában ott volt ő császári felségének dokumentuma, amelynek megsár- gult és az évtizedek alatt ugyancsak megviselt – vált pergamenlapjainak nyolcadik oldalán ott díszelgett az uralkodó 1858. április 18-án kelt aláírása és nagypecsétje. A kilencedik oldalon pedig a míves betűkből formált szavak, melyek azt közlik, hogy a szabadalmat a 33. sorszám alatt bejegyezte a hivatal, amit pecsét és bizo- nyos dr. Höchmann aláírása is bizonyít.

A történet – amint a cikkekből kiderült – nem zárult happy enddel. Wodetzky alkuba bocsát- kozott az osztrák vasúttal, de olyan nagy árat kért, hogy nem tudtak megegyezni. Később egy angol világcéggel tárgyalt, már aláírás előtt állt a szerződés, amikor borzasztó dolog történt. A derék iskolaigazgató 1859 egyik hófúvásos de- cemberi napján vonatra várt a verseci pályá- udvaron. A vonat megérkezett, mégpedig úgy, hogy a mozdony elé saját találmánya, a hóeke volt rászerezve. Az osztrák államkincstár, amely

nem tudta megvenni a találmányt, a szabadalmi hivatalban egyszerűen lemásoltatta annak do- kumentumait, majd legyártatta és üzembe he- lyezte a szerkezetet. A látvány – így az egykori krónikás – Wodetzkyt megbetegítette és meg- tébolyította. Alig néhány hónapig élt még. Ha- lála után a rokonok teljesen megfélekeztek a hóekéről, mígnem fia, József 1911-ben össze nem gyűjtötte a találmánnyal kapcsolatos ira- tokat, és megbízta Termunovics Zoltán ügyvé- det, hogy indítson pert az osztrák államkincs- tár ellen.

A történet itt véget is ér. Igyekeztem utána- járni, mi lett a per végső kimenetele, de nem ta- láltam erről semmilyen feljegyzést. Néha kite- regetem a hatalmas, tízoldalas királyi okmányt, nézegetem a gót betűkkel írt császári enge- délyt – amelynek első monda ekként kezdődik: „Wir, Franz Joseph der Erste” –, és szomorú szívvel gondolok erre a tragikus sorsú magyar feltalálóra, akire – mint annyi más remek ötlet- tel előrukkoló honfitársunkra –, nem mosoly- gott rá az élet.

FORRÓ PÉTER

FOTÓ: HEGEDŰS RÓBERT

Európa pénzemberei valósággal megostromolták, adja el nekik a szabadalmat, ám a derék iskolaigazgatónak más tervei voltak.

0 6 0 4

A MAGYAR HÍRLAP HÉTVÉGI MELLÉKLETE